

DET GLEMTE KALIBER ER VÆRD AT KIGGE NÆRMERE PÅ:

Tekst og foto: Thorkild Ellerbæk

Sweet Si

Jægere på den anden side af de 50 år vil måske have oplevet kaliber 16. Deres far eller morfar havde nok et gevær i dette kaliber. Nogle har måske stadig en gammel side by side fra Sauer, Simson eller Dumoulin stående i skabet.

VÅBEN: I dag tales der om, at kaliber 16 er "det nye sort" – det smarteste og mest trendy i tiden. Det melder man i hvert fald fra udlandet, hvor kaliber 16 begynder at blive solgt igen, og der bliver nu også produceret nye geværer i kaliberet. Sweet Sixteen er det, man taler om.

Flere engelske producenter fortæller, at kaliber 16 i 2017 udgjorde op

imod 30 procent af salget, og hos engelske våbenforhandlere meldes også om stigende interesse. På auktioner trækker en 16'er i dag priser på samme niveau som kaliber 12 eller 20.

Det er endnu ikke nået til Danmark, hvor en 16'er på hylden er en sjældenhed, og der virkelig er langt imellem, at en kunde spørger, om det og det ge-

vær kan fås i kaliber 16. Nogle kan bestilles hjem, men for de mest populære kan det nemt vare næsten et år, før geværet kommer til Danmark som en særbestilling.

Den engelske skribent Ben Samuelson har måske ramt noget, når han skriver: "Hvis du er landlig hipster, som ejer en cykel med ét gear, har tå-

Dette er et ret sjældent foto. Det ligner bare tre haglgeværer i forskellige typer: en halvautomat, en over/under og en side-by-side, hvilket de jo også er. Men de er alle i kaliber 16, øverst den nye Browning A5 Sweet Sixteen, i midten en ny Jaguar Limited og nederst en meget fin brugt Simson fra 16'ernes storhedstid. Det er spændende, om fremtiden vil gøre det nemmere at finde sådan tre geværer i jagtforretningerne. (Geværer udlånt af Jagthuset Kr. O. Skov).

beligt hær
– så er en
Altså al
helt sikke
når en en
skrive de

Det er j
ler en rol
hvor man
solut ska
i sandhe

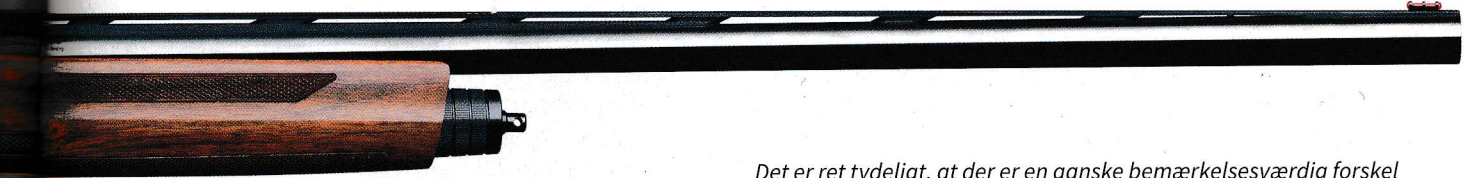
Men er
ligt kalib
teragtig

Mange
rede nu
det er så
hvert fal
helt sær
til kalib

Tilføld

Alminde
siddelse
Den kan
skab, m
den er r
hjem", e
16-gevæ
elegan
sinde
jeg hor
talte,
Eibar
den b
det h

Og
bane
af de
lan
den
me
om
bal
gar

Det er ret tydeligt, at der er en ganske bemærkelsesværdig forskel på kaliber og 12 og kaliber 16, når de begge bliver lagt i kamrene i en 12'er. Så vær opmærksom, hvis du har begge slags i lommen – en 16'er kan smutte ind i løbet, og det kan blive farligt.

Sixteen

beligt hår i hovedet og latterlige sko – så er en 16'er perfekt til dig ...”

Altså absolut et modefænomen, som helt sikkert forsvinder inden længe, når en engelsk traditionalist skal beskrive det.

Det er jo ikke ukendt, at mode spiller en rolle indenfor våben. Se bare, hvor mange haglgeværer der i dag absolut skal have sort baskyle. Det er da i sandhed det nye sort.

Men er 16'eren så i dag et lidt latterligt kaliber, som man skal være hips-teragtig for at eje og bruge?

Mange ejere af 16'ere i dag vil allerede nu være meget fornærmede, for det er sådan, at ejerne og brugerne – i hvert fald dem, jeg har mødt – har et helt særligt, nærmest kærligt forhold til kaliber 16.

Tilfældige bekendtskaber

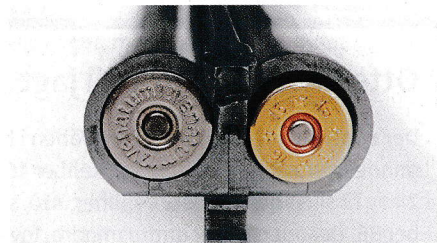
Almindeligvis kommer de fleste i besiddelse af en 16'er ved en tilfældighed: Den kan dukke op i en onkels våbenskab, man falder for den i en butik, og den er ret billig, “så den skal da med hjem”, eller man falder for et kaliber 16-gevær, fordi “det er noget af det mest elegante og tiltrækkende, jeg nogensinde har set i en jagtforretning”, som jeg hørte en ejer forklare. En anden fortalte, at han ejer en gammel spansk Eibar med sidelåse. “Først købte jeg den bare, fordi jeg kan. Men nu er det det haglgevær, jeg altid skyder med.”

Og det er de samme, som på skydebanen og på jagt slet ikke kan få nok af det glemte kaliber. De taler om balancen, og de taler om effektiviteten i denne mellemklassepatron. Det ligger meget tæt op ad, hvad entusiastene omkring gamle engelske våben siger: balance, balance og balance – og elegance.

Historien

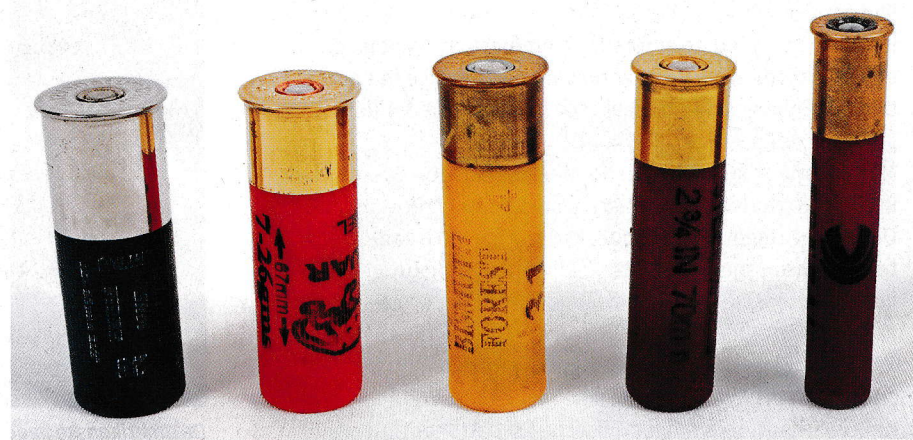
For mange år siden var der mange forskellige kalibre til hagl. Lige fra de mindste kaliber 36 helt op til kaliber 8 eller mere. De tjente forskellige formål, og efterhånden som jagt med haglgevær blev noget, mange kunne deltage i, snævrede kaliberudvalget ind. Det blev så til kaliber 12, 16 og 20, som de mest udbredte.

16'eren tiltrak mange producenter, og i tiden op til Anden Verdenskrig var der mange mærker at vælge imellem. De fleste kom fra de store tyske producenter Sauer, Simson og Merkel. De belgiske producenter havde også 16'ere i programmet, ligesom nogle franske mærker holdt fast i lang tid. Hos de store italienske producenter blev 16 aldrig det store. Mange af dem udviklede sig hurtigt til mere eller mindre automatiserede produktionsenheder, hvor en omstilling fra masseproducerede 12'ere til en lille produktion af 16'ere ikke kunne hænge økonomisk sammen.

Kaliber 16 var også stor i USA. Specielt til amerikanernes jagt på agerhøns og vagtler med stående hunde på Midtvestens enorme marker. I England har alle de kendte navne haft 16 på programmet altid. Der har økonomien i en lille efterspørgsel ikke spillet ind, da de fleste er bygget enkeltvis og ikke i en automatiseret proces.

At AYA fra Spanien i lang tid også var stærkt inde i 16-feltet skyldtes to ting. Den ene var, at de englændere, som reddede AYA i sin tid, også ville have 16 til det engelske marked, men senere i høj grad også den stærke danske importør Guldmann, som i første halvdel af 1970'erne importerede tusindvis af AYA-side by sides til det danske marked lige fra den populære og billige Iberia/Hunters Gun til de dyre sidelåsgeværer (bl.a. Ambassador og President). Mange af disse var i kaliber 16.

Sådan ser de fem tilladte kalibre i Danmark ud. Fra venstre en velkendt kaliber 12. Derefter kaliber 16, som her er rød, men oprindeligt var de kendetegnet ved blå farve, men det er ikke tilfældet mere. Derefter en kaliber 20, som er gul. De fleste 20'er-patroner i dag har den farve. Endelig en 28'er og .410'er, som ikke fylder meget på billedet.

> Ikke på hylderne i dag

I dag er der langt mellem nye 16'ere på hylderne. Der kan findes en enkelt eller to hos nogle jagtforretninger, som så typisk vil være en lille nicheproduktion fra en italiensk fabrik. Det kan også være et tyrkisk gevær. De tyrkiske producenter er kendte for at kunne stille om på maskineriet selv for mindre leverancer, og nogle af dem har 16'ere.

Endelig skal nævnes, at Browning for et par år siden i forbindelse med relanceringen af deres berømte halvautomat A5 også lavede denne model i en kaliber 16-udgave med

Otte tilladte kalibre til jagt

Der er otte lovlige kalibre til haglvåben i Danmark. Mest almindelig er kaliber 12, derefter kaliber 16, kaliber 20, kaliber 28 og til sidst det mindste - kaliber .410, som også kaldes kaliber 36. Desuden er der andre mindre, lovlige kalibre, som 24 og 32, samt mellemkaliberet 14. De er meget lidt udbredte og skal findes i meget gamle haglgeværer.

Kaliber 12 kender alle. Det er tæt på 90 procent af alle danske haglvåben, som findes i det kaliber, som samtidig også er det største og kraftigste. Det er også det mest udbredte kaliber på verdensplan.

Kaliber 20 kommer ind på andenpladsen. Det er et meget mindre kaliber, men i næsten alle jagtlige sammenhænge herhjemme en meget effektiv patron. I de senere år høre flere og flere danske jægere taget kaliber 20 til sig. Der er også et rimeligt udvalg af geværer at vælge imellem og patronudvalget ligger tæt på kaliber 12.

Kaliber 16 er det glemte kaliber. Mange førkrigsgeværer fra de tyske og belgiske producenter var i kaliber 16 og det var et populært valg for mange jægere, uanset jagtform. Stort set alle var side-by-side geværer, og med over/underens indtog hos alverdens jægere blev kaliber 16 lige så stille glemt. Først og fremmest fordi stort set alle nye over/under geværer blev solgt i kaliber 12.

Kaliber 28 har en lille flok entusiastiske tilhængere. Det er et ganske effektivt kaliber til den gode skytte. Haglmængden er omkring 20 gram og dermed meget mindre end i de øvrige kalibre. Men til normal lovlig jagt har den lille patron stor effektivitet.

Kaliber .410 er i den grad mindre. Her snakker vi om knap 11 gram hagl og det kræver en god skytte at skyde effektivt med så lille ladning. Men der er nogle, som kan og de lovpriser den lille patron.

Fælles for de mindste er først og fremmest lav vægt på geværet, og på trods af lav vægt er rekyl næsten ikke mærkbar. Og så fremhæves de småkalibrede geværer ofte for deres elegante og helt særlige udtryk.

Men de små er kun tilladt til de såkaldte kategori 5 fugle (duer, kragefugle, vadefugle og stær) i den danske jagtlovgivning. Det vil sige ringdue, tyrkerdue, krage, råge, husskade, dobbeltbekkasin, sneppe og stær. Tidligere blev de brugt til bekæmpelse af små rovdyr (da det var tilladt) og bruges også til at skyde rotter med.

Fælles for 28 og .410 er, at udvalget af patroner er begrænset og forholdsvis dyrt. Man skal ikke regne med at kunne købe dem i alle jagtforretninger. Priserne for patroner til 16 og 20 ligger tæt på de mest gængse 12'ere. Patroner i kaliber 14, 24 og 32 er helt sikkert ikke lagervarer.

navnet "Sweet Sixteen".

Så skal man i dag finde sig en 16-er, vil det være i brugt-afdelingen. Her står der til gengæld en del steder et ganske pænt udvalg. Det er mest de tyske side by sides, som til gengæld kan købes til meget rimelige priser. Nogle af de gamle tyskere har oplevet megen brug, men finder man en af de mere velholdte, får man også et gevær i en kvalitet, som ingen fabriksfremstillet over/under i dag kan leve op til, hvis prisen skal være overkommelig.

Det samme gælder en del af de gamle AYA-geværer, som også står til salg. Det er ofte meget fine geværer, som dog ikke er kendt for at have det mest prangende træ på skæftet. Men det er velfungerende og elegante geværer.

Der er så dem, som efter mange år stadig jagter deres drømme-16'ere. Det kunne være en Merkel 201, som der ikke findes mange af i 16 eller den klassiske Merkel 1620, der ofte betegnes som en af de fineste tyske side by sides, der er lavet.

En ægte og en uægte 16'er

Der er nogle ting, man skal være opmærksom på, når man kigger på geværer med mindre kaliber end 12. Det er en kendt sag, at der er producenter, som laver en kaliber 20 på en kaliber 12-lås og -pibe. Det er ikke lige den letvægter, man ønsker, når man går ned i kaliber 20. Det samme er tilfældet med en del kaliber 16-geværer. De er rent faktisk bare en 12'er, hvor hullet i piben er mindre.

Det siges, at den optimale kaliber 16 er et gevær med ægte 16'er-løb på en kaliber 20-lås. Det er et ægte letvægtsgevær, som alligevel ikke bliver for let og rekylstærkt, fordi 20 og 16 passer så godt sammen.

Men en helt ægte 16 er det gevær, som er skaleret til kaliberet. Der er hele konstruktionen fra spidsen af løbene til låsens opbygning rettet ind til kaliberets størrelse. Altså et

De amerikanske jægere er stadig mange steder tilhængere af kaliber 16, specielt til markjagter på agerhøns, grouse og vagtler. Og de holder meget af deres halvautomater, uanset om det er Winchester, Remington eller som på billedet en Browning A5. Fra dag ét blev denne legendariske halvautomat produceret i kaliber 16 – og det gør den nu igen.

Den klassiske tyske kaliber 16-side by side fra tiden før Anden Verdenskrig. En fasan var dengang ikke noget, man kunne skyde alle steder, og det var nok mere agerhøns, ænder og harer, der kom på tasken i den periode. Her ses en Simson på lige knap tre kilo – altså en ægte kaliber 16, som er lettere end samme modeller i kaliber 12.

sted imellem en 12'er og en ægte kaliber 20. Det er ret enkelt at tjekke ved at måle bredden på låsen i bunden.

Det er selvfølgelig også vigtigt at tjekke, om et gammelt gevær kan bruges til vores moderne stålhagpatroner.

En helt tredje mulighed er, hvis man kigger på en drilling eller Büchsflynte. Her er 16 ofte haglkaliberet ovenpå riffeløbet på mange fine gamle kombinationsvåben i høj kvalitet. Der kan findes en tysk drilling i topkvalitet fra den bedste producent til 10.000 kroner, hvis det er i kaliber 16 og så måske en gammeldags riffelkugle som 8x57 JR, der slet ikke er nogen dårlig kugle.

Skydning og patroner

Jamen, kan jeg få patroner til sådan en i dag? Mange tror, at de helt er gået ud af sortimentet, men der er en del at vælge imellem. Hos alle de tre store danske importører, Jaguar-gruppen, Normark og Guntex, er der patroner til kaliber 16. Der er selvfølgelig ikke det samme store udvalg som til kaliber 12, men der fås patroner både i stål og i bismut. Jagtpatronerne ligger i 26-28 grams-ladninger i størrelser fra 3 til 5, og der er sportsskydningspatroner med 26 gram. Prismæssigt er der ikke den store forskel på, om det er det ene eller det andet kaliber. Men man skal være forberedt på, at det ikke er alle jagtforretninger, som ligger inde med patronerne på lageret.

Med 26 grams-patroner er man også dækket ind til stort set al slags jagt i Danmark. Jægere med en 16'er skyder lige så effektivt råvildt som med kaliber 12. Reelt set vil en patron på 26-28 gram i den rigtige haglstørrelse være nok til al slags jagt i Danmark. Tendensen til, at man skal skyde med superkraftigt ladede patroner med 36 gram hagl er langt hen ad vejen en misforståelse. Bliver vildtet godt ramt indenfor en forsvarlig afstand, er en 26 grams-patron lige så effektiv som de tunge, der oveni giver en helt unødvendig og ubehagelig rekyle.

En lille testskydning på skydebanen viser da også, at når jeg veksler mellem en kaliber 12 og en kaliber 16 er træfprocenten på lerduerne fuldstændig identisk.

Om der så er mindre rekyle i 16 end i 12 er altid en individuel fornemmelse. Jeg synes ikke, at jeg kunne mærke den store forskel og vurderer, at skiftet fra kaliber 12 til 20 i samme geværtype og for det meste med 20'eres mindre vægt er betydeligt mere mærkbar. Man opnår sjældent mindre rekyle ved at skifte til en "fin lille 20'er", men får måske lidt mere ud af at skyde med 16'ere. Bl.a. fordi vægten på geværet her ligger tættere på 12'eres vægt.

Glemte? Ja, men det er uretfærdigt, i hvert fald for de jægere, som ikke er bange for at afvige lidt fra den gængse

over/under i kaliber 12 med magnumboring. En 16'er er om ikke det nye sort, så et genopdaget kaliber til jagt. Når man først har skudt med en, forstår man også, at den kaldes Sweet Sixteen.

thorkild@ellerbaek.eu

Thorkild Ellerbæk

Vores nye testmedarbejder har en klassisk jagtlig baggrund: Han har gået på jagt, siden han kunne følge med de voksne igennem roemarken.

Han har prøvet støverjagter i klitplantagerne i Thy og drivjagt på kronvildt i Midtjylland, men i de senere år har det især været fasaner, ænder og snepper, der har haft hans interesse, også professionelt, idet han har testet haglvåben og skrevet om jagt i magasinet JAGT, Vildt & Våben siden 2009.

70-årige Thorkild Ellerbæk er uddannet journalist og har bl.a. arbejdet for Viborg Stifts Folkeblad, Danmarks Radio og i mange år som lektor på Journalisthøjskolen og Århus Universitet. I sin blog positivskydning.dk fortæller han mest om haglgeværer og jagt.

– Der er stadig uopdyrkede haglgeværer, som jeg glæder mig til at teste for Jæger. Jeg kan stadig overraskes, når jeg tager et nyt eller brugt gevær i hænderne på skydebanen, og jeg kan især overraskes over, at kvaliteten af moderne geværer er så god. Uanset om det er det billigste eller det dyreste, siger Thorkild Ellerbæk.

Hans foretrukne gevær er et engelsk Westley Richards fra 1892, når han ikke vælger hanebøssen fra John Blanch & Sons, som er nogle år ældre. Derudover ejer han en Antonio Zoli over/under, som "kun" er fra 1989, samt en Yildiz over/under.

